

SERMAYENİN KAYBI VEYA BORCA BATIKLIK SORUNLARININ ÇÖZÜMÜNDE DEĞERLEMENİN YERİ

Aslan KAYA
Yeminli Mali Müşavir
aslan.kaya@dmf.com.tr

Dilşad Esra YILMAZ
SMMM; Denetim Müdürü
dilsad.yilmaz@dmf.com.tr

Alisher TURAEV
Avukat, LL.M.
alisher.turaev@dmflegal.com.tr

Son yıllarda küreselleşen ekonomi, ülkeleri ve şirketleri politik ve ekonomik dalgalanmalara karşı daha hassas bir duruma getirmiştir. Büyüyen ekonomiler arasında yer alan ülkemiz ve şirketlerimiz de bu dalgalanmalardan etkilenmektedir.

Özellikle son dönemde döviz kurlarında yaşanan dalgalanmalar, yabancı para cinsinden borçlanan şirketlerin kur farkı nedeniyle zarar etmesine ve özkaynaklarını hızla kaybetmesine neden olmaktadır. Yayınlanan çeşitli sektör raporlarında, 2016 yılında Türkiye’de yıllık cirosu 50 milyon Euro’nun üzerinde olan ve iflâs eden şirket sayısının 16 olduğu açıklanmıştır¹.

Bir iflâs nedeni olan borca batık olma hâli ile infisah sebebi olan sermaye kaybı, ülkemiz mevzuatında 6102 sayılı Türk Ticaret Kanunu (“TTK”) ile 6102 Sayılı Türk Ticaret Kanununun 376’ncı Maddesinin Uygulanmasına İlişkin Usul ve Esaslar Hakkında Tebliğde (“Tebliğ”) düzenlenmiştir. Anonim şirkette sermaye kaybı ve borca batıklığın tespiti ve sonuçları 6102 sayılı TTK’da yönetim kurulunun görev ve yetkileri arasında 376 ve 377. maddelerde yer almaktadır. Şirketin mali durumunun bozulması hâlinde sermayenin belli bir oranının (1/2 veya 2/3) karşılıksız kalması ya da şirketin aktiflerinin borçlarını karşılayamaması söz konusu olabilmektedir. İlk durumda sermayenin kaybindan, ikincisinde ise borca batıklıktan bahsedilmektedir.

TTK’da düzenlenen ve tedbir almayı gerektiren sermaye kaybı hâlleri şunlardır: (1) sermaye ve kanuni yedek akçeler toplamının yarısının karşılıksız kalması (TTK m. 376/1, Tebliğ m. 6), (2) sermaye ve kanuni yedek akçeler toplamının üçte ikisinin karşılıksız kalması (TTK m. 376/2, Tebliğ m. 7-10), (3) borca batıklık (TTK m. 376/3, Tebliğ m. 12). Gerek sermaye kaybı gerekse borca batıklık halinde alınacak tedbirler yine yönetim kurulunun görevleri arasında sayılmıştır.

6102 sayılı TTK’nın 376. maddesinin hükümleri incelendiğinde, sermaye kaybı ve borca batıklığın tespitinde, sermayenin yanı sıra kanuni yedek akçelerin de dikkate alınması gerektiği anlaşılmaktadır. Sermaye kaybı ve borca batıklığın tespitinde dikkat edilmesi gereken husus, yıllık veya ara bilanço üzerinde değerlendirme yapılırken bilançodaki aktiflerle pasif kısmındaki borçların karşılaştırılacak olması; başka bir ifadeyle şirketin özsermayesinin esas alınmasıdır. 6102 sayılı TTK’nın 376. maddesine göre, gerek 1/2 gerekse 2/3 sermaye kaybı yıllık bilançodan tespit edileceği (Tebliğ m. 5/1); borca batıklık halinin ise yıllık ve ara dönem finansal tablolarından, denetime tabi şirketlerde denetim raporlarından, erken teşhis komitesinin raporlarından, yönetim organının belirlemelerinden anlaşılabileceği belirtilmektedir (Tebliğ m.12/2).

Sermayenin kaybı ve borca batıklığa karşı alınacak tedbirler ise yine TTK’da ve Tebliğ’de belli esaslar ve şartlar dâhilinde düzenlenmiştir. Buna göre TTK m. 376/1 uyarınca sermayenin

¹ Euler Hermes, Ekonomik Görünüm Raporu, 1 Şubat 2017.

yarısının karşılıksız kalması hâlinde uygulanacak tedbirler uyarınca, TTK'nın 376/1 maddesinde son yıllık bilanço'ya göre sermaye ve kanuni yedeklerin yarısının veya daha fazlasının karşılıksız kaldığı tespit edilmesi durumunda, yönetim kuruluna, genel kurulu hemen toplantıya çağırma ve sermaye kaybını telafi edecek iyileştirici önlemlerini sunma görevini yüklemiştir. Yönetim kurulunun genel kurula sunacağı önlemler, sermayenin tamamlanması, sermaye artırımı, bazı üretim birimlerinin veya bölümlerinin kapatılması, küçülme, iştiraklerin satışı, pazarlama sisteminin değiştirilmesi vs. olabilir (Tebliğ m. 6/3). Çağrı üzerine toplanacak genel kurul herhangi bir önlem alıp almamaya, önlem alınacak ise yönetim kurulunun sunduğu önlemleri veya başka önlemleri almaya kendisi karar verecektir (Tebliğ m. 6/4).

TTK m. 376/2 uyarınca sermayenin üçte iki oranında kaybı durumunda ise, son yıllık bilanço'ya göre sermaye ve kanuni yedek akçelerin toplamının üçte ikisinin zarar sebebiyle karşılıksız kaldığı anlaşılması hâlinde, derhal toplantıya çağırılan genel kurulca sermayenin üçte biri ile yetinilmesine ve TTK'nın 473 ilâ 475'inci maddelerine göre sermaye azaltımı yapılmasına, sermayenin tamamlanmasına veya sermayenin artırılmasına karar verilmediği takdirde, şirket kendiliğinden sona erer (Tebliğ m. 11).

Şirketin genel kurulu, sermayenin üçte biriyle yetinmeye karar verdiği takdirde sermaye azaltımı Kanunun 473 ilâ 475'inci maddelerine göre yapılır (Tebliğ m. 8/1). Bu durumda payların nominal değerinin indirilerek sermayenin azaltılması gerekecektir. Kalan sermaye ile yetinme kararı oybirliğini gerektirmez; ancak esas sözleşme değişikliğini gerektirdiğinden ağırlaştırılmış yetersayı ile karar alınmasını gerektirir. Bu madde kapsamında yapılacak sermaye azaltımında yönetim kurulu, alacaklıları çağdırmaktan ve bunların haklarının ödenmesinden veya teminat altına alınmasından vazgeçebilir (Tebliğ m. 8/2, TTK m. 421/a).

Sermayenin tamamlanmasında, bilanço açıklarının pay sahiplerinin tümü veya bir kısmı tarafından kapatılması beklenmektedir (TTK m. 421/2/b, Tebliğ m. 8/1). Bu işlemde kanuni yedek akçelerin yitirilen kısımlarının tamamlanmasına gerek yoktur. Genel kurulun sermayenin tamamlanmasına ancak oybirliği ile karar vermesi mümkündür (Tebliğ m. 9/2). Sermayenin tamamlanmasına karar verilmesi halinde her ortak zarar sebebiyle karşılıksız kalan tutarı kapatacak miktarda parayı vermekle yükümlüdür. Sermaye tamamlamasına katılan pay sahibi ödediğini geri alamaz. Ayrıca yapılan ödemeler, gelecekte yapılacak sermaye artırımına mahsuben bir avans olarak nitelendirilmez (Tebliğ m. 8/1).

Sermayenin artırılmasında ise iki yoldan biri tercih edilebilir:

1. Sermayenin zarar sonucu ortaya çıkan kayıp kadar azaltılması ile birlikte eş zamanlı olarak istenilen tutarda artırımına karar verilebilir. Bu durumda artırılan sermayenin en az dörtte birinin ödenmesi şarttır (Tebliğ m. 9/1/a).
2. Sermayenin zarar sonucu ortaya çıkan kayıp kadar azaltılması yoluna gidilmeden sermaye artırımına karar verilebilir. Bu durumda ise sermayenin en az yarısını karşılayacak tutarın tescilden önce ödenmesi zorunludur (Tebliğ m. 9/1/b).

Bu vesileyle sermaye, öncekinden daha yüksek bir miktara kadar artırılabilir gibi, üçte iki sermaye kaybını izale edecek şekilde, önceki miktarına ulaşmayan sermaye tamamlamaları da mümkündür.

TTK m. 373/3 uyarınca borca batıklık şüphesi üzerine yönetim kurulu, hem işletmenin devamlılığı esasına göre hem de aktiflerin satış fiyatlarını esas alarak bir ara bilanço düzenler. Bu bilançodan aktiflerin, şirket alacaklılarının alacaklarını karşılamaya yetmediğinin anlaşılması ve Tebliğ'in 7'nci maddede belirtilen tedbirlerin de alınmaması hâlinde (Tebliğ m. 12/3), yönetim kurulu, bu durumu şirket merkezinin bulunduğu yer asliye ticaret mahkemesine bildirir ve şirketin iflâsını ister. Borca batıklık bildirimi ve bunun neticesinde şirketin iflâsının veya konkordatonun talep edilmesi hâlinde mahkeme, şirketin borca batık olup olmadığını bilirkişi marifetiyle tespit ettirecektir. Bilirkişi marifetiyle şirketin borca batık olduğu tespit edilmesi durumunda mahkeme iflâs kararı verecektir.

Borca batıklığı engelleyecek kadar alacaklının, alacaklarının sırasının diğer tüm alacaklıların sırasından sonraki sıraya geçmeyi yazılı olarak kabul etmesi ve söz konusu durumun mahkemece atanan bilirkişilerce doğrulanması durumunda, artık iflâs kararı verilmez. Sırada sona geçme yoluyla iflâsın önlenmesi, iflâs kararı verilinceye kadar her aşamada mümkündür (TTK m. 376/3).

Yönetim kurulu veya herhangi bir alacaklı, yeni nakit sermaye konulması dâhil, somut ve gerçek kaynakları ve önlemleri gösteren bir iyileştirme projesini mahkemeye sunarak konkordato talebinde bulunabilir (TTK m. 377). İyileştirme projeleri şirkete ortaklardan yeni nakit girişi gibi nesnel ve gerçek kaynakları gösterilmelidir. Konkordato talebi üzerine mahkeme derhal konkordato tedbirlerine hükmeder ve şirkete kayyım atar. Konkordato borca batık şirketler hakkında yapılacak takipleri durdurmakta ve iyileştirme projelerini uygulama imkânı vermektedir.

Sermayesiyle kanuni yedek akçeleri toplamının yarısı zararlarla kaybolan veya borca batık durumda bulunan bir şirket, kaybolan sermayeyi karşılayabilecek tutarda serbestçe tasarruf edilebilen özvarlığa sahip bulunan bir şirket ile birleşebilir (TTK m. 139/1, Tebliğ m. 14/1). Bu durumda birleşmeye taraf olan diğer şirketin kaybolan sermayeyi veya borca batıklık durumunu karşılayacak miktarda serbestçe tasarruf edebileceği özvarlığa sahip bulunduğu ve buna ilişkin tutarların, hesap şekli de gösterilerek doğrulandığı veya belirtilen durumların mevcut olmadığının doğrulandığı yeminli mali müşavir veya serbest muhasebeci mali müşavir raporu ile ortaya konulur. Devrolunan şirketlerin denetime tabi olması halinde bu rapor, denetime tabi şirketin denetçisi tarafından da hazırlanabilir (Tebliğ m. 14/2).

Ticaret Bakanlığı'nın "6102 Sayılı Türk Ticaret Kanununun 376'ncı Maddesinin Uygulanmasına İlişkin Usul ve Esaslar Hakkında Tebliğ" i ("Tebliğ") 15.09.2018 tarih ve 30536 sayılı Resmi Gazetede yayımlanarak yürürlüğe girmiştir. İlgili Tebliğ'in Geçici Madde 1 uyarınca; 1.1.2023 tarihine kadar, Kanunun 376'ncı maddesi kapsamında sermaye kaybı veya borca batık olma durumuna ilişkin yapılan hesaplamalarda, henüz ifa edilmemiş yabancı para cinsi yükümlülüklerden doğan kur farkı zararları dikkate alınmayabilir.

Türk Ticaret Kanunu'nun yukarıda belirtilen hükümlerine göre, şirketlerin sermaye kaybı ve borca batık olma durumlarının tespiti için yapılan hesaplamada "Özkaynaklar" grubu temel alınmaktadır. Tek Düzen Hesap Planı'nda "Özkaynaklar" grubunun, işletme sahip veya ortaklarının bilanço tarihinde işletmeye yapmış oldukları sermaye yatırımlarının tutarını gösteren Ödenmiş Sermaye ile Sermaye Yedekleri, Kâr Yedekleri, Geçmiş Yıllar Kârları ve Geçmiş Yıllar Zararları ve Dönemin Net Kâr veya Zararını kapsadığı belirtilmiştir. Bu

kalemlerden Sermaye Yedekleri, “**Maddi Duran Varlık Yeniden Değerleme Artışları**” hesabını da içermektedir. Bu hesap, işletmenin aktifine kayıtlı maddi duran varlık kalemlerinin yeniden değerlendirilmesinden oluşan değer artışlarının izlendiği hesaptır.

213 sayılı Vergi Usul Kanunu’nun (“VUK”) ikinci bölümünde işletme aktifinde kayıtlı bulunan gayrimenkullerin ve demirbaşların maliyet bedeli ile değerlendirileceği hüküm altına alınmış olup, muhasebe ilkelerinden “*Tarihi Maliyet*” uyarınca, iktisadi kıymetlerin alımında ve/veya imalinde oluşan maliyetlerde, aynı kanunun “*Enflasyon Düzeltmesi ve Yeniden Değerleme Oranı*” başlığını taşıyan Mükerrer 298’inci maddesi ile Kamu Gözetimi, Muhasebe ve Denetim Standartları Kurumu (“KGK”) tarafından yayımlanan “TMS 29 Yüksek Enflasyonlu Ekonomilerde Finansal Raporlama” başlığını taşıyan standartta düzenlenen yüksek enflasyon koşullarının oluşması hâlinde, yapılacak düzeltmeler dışında bir değerlendirme yapmak ve değerlendirme artış veya azalışını finansal tablolara yansıtmak mümkün değildir.

Ancak TTK’nın “Ticari Defterler” başlıklı beşinci kısmında “Değerleme İlkeleri” belirtilmiş ve işletmelerin finansal tablolarında yer alan varlıklar ile borçlarla ilgili olarak, Türkiye Muhasebe Standartlarında (“TMS”) öngörülen ilkeler de dikkate alınarak değerlendirme yapılmasına izin verilmiştir.

KGK tarafından yayımlanan TMS 16 Maddi Duran Varlıklar ve TMS 38 Maddi Olmayan Duran Varlıklar standartları uyarınca; varlıkların aktife alındıktan sonra “Maliyet Modeli” ya da “Yeniden Değerleme Modeli” ile değerlendirilmesi mümkündür. Yeniden değerlendirme modelinde, değerlemeye konu varlığın değerlendirme günündeki cari değerinin bilanço değeri olarak kullanılması mümkün olmakla birlikte, bu yöntemin seçilmesi halinde benzer özellikteki maddi ve maddi olmayan duran varlık gruplarına topluca uygulanması zorunludur.

Yapılan değerlendirme sonrası varlığın yeniden değerlendirilmiş değeri ile defter değeri arasındaki fark pozitif ise oluşan fark özkaynaklar içerisinde sınıflanarak varlığın değerine eklenir ve varlık satılınca veya kullanım dışı tutuluncaya kadar özkaynaklarda korunur. Böylece varlığın elden çıkarılması durumunda herhangi bir satış kârı veya zararı oluşması beklenmez; özkaynaklarda biriken tutar gelir tablosuna yansıtılmadan geçmiş yıllar kar veya zararına yansıtılır.

Bazı varlık kalemlerinin gerçeğe uygun değerleri önemli değişiklikler göstermesi nedeni ile yıllık olarak yeniden değerlemeyi gerektirir. Gerçeğe uygun değerlerinde önemli değişiklikler olmayan maddi duran varlık kalemleri için bu sıklıkta yeniden değerlendirme yapılmasına gerek olmayıp, üç ile beş yıl aralığı yeterli görülmektedir.

Gerçeğe uygun değer tespitinde kullanılacak yöntemler TFRS 13 Gerçeğe Uygun Değer Ölçümü Standardında belirtilmiş olmakla birlikte, Sermaye Piyasası Kurulu’nun (“SPK”) 10.04.2014 tarihli ve 11/352 sayılı Halka Açık Şirketler Bakımından 6102 Sayılı Türk Ticaret Kanunu’nun (TTK) 376’ncı Maddesinin Uygulanması Hakkında Kurul Kararı’na göre, borca batık olma durumunda hazırlanacak olan TTK 376 bilançosunda yer alan duran varlıklardan gayrimenkul niteliğinde olanların SPK’nın yetkilendirdiği “Gayrimenkul Değerleme Şirketleri”nden biri tarafından, geri kalan maddi ve maddi olmayan duran varlıkların ise SPK’nın 17.07.2003 tarih ve 37/875 sayılı Kararında belirtilen şirketlerden biri tarafından SPK’nın değerlemeye ilişkin düzenlemeleri kapsamında değerlendirme yapılmış olması gerektiği belirtilmiştir.

Yukarıda açıklandığı üzere, yüksek enflasyon dönemleri dışında, şirketlerin aktifinde yer alan kıymetlere ilişkin değer artışlarını finansal tablolarına yansıtmaları mümkün bulunmaktadır. Değerleme işlemi, borca batık olma veya sermaye kaybı durumlarında hazırlanacak TTK 376 bilançosuyla sınırlı olmamakla birlikte, TMS/IFRS uyarınca hazırlanacak finansal tabloların hazırlanmasında da kullanılabilir. Böylelikle, varlıkların gerçeğe en yakın değeriyle finansal tablolarda yer alması ve dolayısıyla finansal tabloların gerçeğe daha yakın finansal pozisyonları yansıtması sağlanmış olacaktır. Bu durumda, şirketlerin daha gerçekçi değerlendirilmesine ilave olarak TTK hükümleri uyarınca karşı karşıta kalabileceği birçok sorunun çözümüne de katkıda bulunacaktır.